

Utilidad del silogismo.

1º *Es útil para la demostracion.* Porque por su medio se ven con toda claridad y distincion descender de principios evidentes las verdades que queremos probar. Ademas, por el silogismo se desembaraza el entendimiento fácilmente de las cuestiones inútiles ó que no tienen conexion necesaria con la cuestion principal, las cuales pudieran tal vez embrollarlo. Hace mas difícil que degenera una controversia en cuestion de palabras, da precision y claridad al espíritu, y finalmente, sirve para desenmascarar el error, pues ningun sofisma resiste al exámen de la razon revestida de su forma.

2º *Es útil para la invencion.* Porque aunque es verdad que no le toca la invencion del término medio, sino que lo supone, y aunque es cierto tambien que para la invencion contamos con la induccion, la observacion, la experiencia, el uso de las hipótesis, etc., sin embargo, por el silogismo se conoce si ha sido legítimo el procedimiento de la mente para encontrar la verdad y si los términos son aptos para llegar á ella. Por su medio, finalmente, se conocen todas las verdades particulares contenidas en algun principio.

DEFINITIONES

PARTIS PRIMÆ LOGICÆ.

1 Philosophia ex ethimologia vocis est amor seu inquisitio studiosa sapientiae.

2 Sapientia apud antiquos erat cognitio rerum per altiores causas.

3 Philosophia est scientia rerum per altiores causas ordinis naturalis.

4 Scientia est collectio veritatum ext certis notisque principiis legitima raciocinatione deductarum.

5 Logica est scientia quae dirigit mentis operationes ad verum assequendum falsumque vitandum.

6 Logica naturalis est dispositio quam per se habet mens ad verum aliquod assequendum.

7 Logica scientifica est eadem logica naturalis quae scientiâ perficitur.

CAPUT PRIMUM.

DE SIMPLICI APREHENSIONE.

8 Simplex apprehensio est operatio intellectus quâ aliquod objectum mere percipitur.

9 Conceptus seu idea est objecti similitudo quae in mente gignitur.

10 Notae sunt characteres seu indicia quibus objectum cognoscibile est.

11 Notae essentialis sunt illae sine quibus objectum esse nequit.

12 Notae accidentales sunt illae quae possunt esse vel abesse in objecto sine ejus destructione.

13 Conceptus clarus est ille qui objectum ita representat ut distinguiatur ab aliis.

14 Conceptus obscurus, qui objectum non representat ita ut distinguiatur ab aliis.

15 Conceptus distinctus, qui distinguit praecipuas notas objecti.

16 Conceptus confusus, qui non distinguit....

17 Conceptus completus, qui omnes praecipuas notas objecti exhibit.

18 Conceptus incompletus, qui non omnes....

19 Conceptus adaequatus, qui et essentialis et accidentales notas exhibit.

20 Conceptus inadæquatus, qui tantum essentiales notas exhibit.

21 Conceptus comprimens, qui objectum representat secundum totam ejus intelligibilitatem.

22 Comprehensio ideæ, collectio notarum quæ constituunt naturam alicujus rei.

23 Extensio ideæ, collectio individuorum quibus notio aliqua convenire potest.

24 Conceptus logicus, qui exprimit objectum quod tantum in mente existere potest.

25 Conceptus realis, qui exprimit objectum quod extra mentem existere potest.

26 Signum, id quod nos ducit in alterius rei cogitationem.

27 Terminus mentalis est conceptus seu idea. Terminus oralis—Vocabulum.

28 Vocabulum, sonus articulatus institutus ad aliquem conceptum exprimendum.

29 Signum naturale, quod aliud a se representat ex natura sua.

30 Signum conventionale, quod aliquid representat ex conventione hominum.

31 Terminus equivocus, qui pluribus convenit diversa significatione.

32 Terminus univocus, qui pluribus convenit in eadem significatione.

33 Term. aequivocus casualis, qui diversa significatione tribuitur pluribus rebus nullam habentibus relationem.

34 Term. aequivocus intentionalis, qui diversa significatione tribuitur pluribus rebus habentibus alignam relationem.

35 Term. analogus idem est ac terminus aequivocus intentionalis.

36 Term. fixus, qui retinet semper eamdem significationem.

37 Term. vagus, qui non semper retinet.....

38 Term. concretus, qui significat aliquod objectum determinatum.

39 Term. abstractus, qui formam vel parentiam formae sine subjecto representat.

40 Term. simplex, qui constat unico vocabulo, quamvis composito quoad ethimologiam.

41 Term. compositus, qui constat pluribus terminis simplicibus,

42 Term. proprius, qui uni tantum objecto convenit.

43 Term. communis idem est ac terminus univocus.

44 Term. universalis, qui sumitur in tota sua extensione.

45. Term. particularis, qui sumitur tantum in parte suae extensionis.

46 Term. singularis, qui significat aliquod individuum.

47 Term. collectivus, qui convenit pluribus rebus simul sumptis.

48 Term. distributivus, qui convenit pluribus rebus seorsim sumptis.

49 Suppositio, usus alicujus vocis.

50 Suppositio materialis, usurpatio vocis pro se ipsa.

51 Suppositio formalis, usus vocis pro re aliqua.

52 Suppositio realis, usus termini significantis aliquod ens reale.

53 Suppositio logica, usus termini significantis aliquod ens logicum.

54 Ampliatio, extensio termini a minori ad maiorem significationem.

55 Restrictio termini, coarctatio illius a maiori ad minorem significationem.

56 Distractio termini, acceptio illius pro tempore diverso ab illo quod exprimit copula.

57 Apellatio, applicatio alicujus notionis alii cui rei.

CAPUT SECUNDUM.

DE JUDICIO.

58 Judicium, actus mentis quo exprimitur convenientia vel repugnantia duarum idearum inter se.

59 Materia generatim sumpta, id ex quo aliquid fit.

60 Materia remota, quae non nisi per novum statum fit idonea ad formam recipiendam.

61 Materia proxima, quae actu idonea est ad formam recipiendam.

62 Forma, determinatio quam materia recipit ad constituendum esse alicujus rei.

63 Materia remota judicii—ideae comparatae
Materia proxima judicii—convenientia vel repugnantia earumdem idearum.

64 Forma judicii, affirmatio convenientiae vel repugnantiae duarum idearum.

65 Propositio est idem judicium verbis expressum, seu est oratio quae aliquid de aliquo affimat vel negat.

66 Oratio est complexio terminorum oralium aliquam sententiam experimentum.

67 Materia propositionis—vocabula. Forma propositionis—copula.

68 Subjectum, id de quo aliquid affirmatur vel negatur.

69 Praedicatum, id quod affirmatur vel negatur de aliquo.

70 Praedicabile, quod de pluribus affirmare potest.

71 Categoriac seu praedicamenta, notiones generaliores ad quas revocari potest aliquod subjectum.

72 Substantia, ens per se existens.

73 Substantia prima, substantia individualis.
Substantia secunda, substantia generatim sumpta

74 Quantitas, positio partium extra partes.

75 Qualitas, quodcumque complementum substantiae.

76 Relatio, respectus unius ad aliud.

77 Actio, exercitium activitatis propriae.

78 Passio, mutatio quae recipitur in aliquo subiecto.

79 Ubi, quaedam determinatio loci. Quando,
quaedam determinatio temporis.

80 Habitus, denominatio desumpta ex qualibet tegumento corporis.

81 Notiones trascendentales, quae omnibus omnino rebus convenientiunt.

82 Notiones universales, illae quae pluribus convenientiunt.

- 83 Genus, notio universalis quae pluribus tribuitur tanquam pars determinabilis eorum essentiae.
- 84 Differentia, notio universalis quae pluribus tribuitur tanquam pars determinans eorum essentiae.
- 85 Species, notio universalis quae integrum constitutivum essentiae exprimit.
- 86 Proprium seu attributum id quod ex ipsa rei essentia dimanat.
- 87 Accidens, id quod aliunde quam ab essentia dimanat.
- 88 Propositio in materia necessaria, illa cuius praedicatum essentialiter convenit subjecto.
- 89 Propositio in materia contingentia, illa cuius praedicatum mutabiliter convenit subjecto.
- 90 Genus supremum, illud quod sub alio genere non continetur.
- 91 Genus infimum, quod infra se non habet aliud genus.
- 92 Genus intermedium, quod inter supremum et infimum continetur.
- 93 Species suprema, quae inmediate continetur in genere supremo.
- 94 Species infima, quae inmediate continetur in genere infimo.
- 95 Species intermedia, quae continetur in aliquo genere, sed et ipsa continet alias species.

- 96 Differentia suprema, quae conjuncta generi supremo, constituit speciem supremam.
- 97 Differentia intermedia, quae conjuncta generi intermedio constituit speciem intermedium.
- 98 Differentia ultima seu proxima, quae conjuncta generi proximo seu infimo, constituit speciem infimam.
- 99 Propositio simplex, quae uno tantum subjecto et praedicato constat.
- 100 Propositio composita, quae varia subjecta vel praedicata continet.
- 101 Propositio hypothetica, illa cuius praedicatum affirmatur vel negatur de subjecto sub aliqua conditione.
- 102 Prop. copulativa, illa cuius termini concretuntur particulis conjunctivis, *atque, et*.
- 103 Prop. disjunctiva, illa cuius termini concretuntur particulis disjunctivis, *aut, vel*.
- 104 Prop. causalis, quae conjungit duo membra particulis causalibus, *quia, quoniam*.
- 105 Prop. absoluta, quae simpliciter enuntiat unum de alio.
- 106 Prop. modalis, quae simul declarat modum quo praedicatum convenit subjecto.
- 107 Prop. exponibilis, quae habet aliquem terminum obscurum.

108 Prop. exponens, quae explicat ipsum terminum obscurum.

109 Prop. exclusiva, illa cuius praedicatum tribuitur subjecto, amotis aliis quibuslibet subjectis.

110 Prop. exceptiva, illa cuius praedicatum ita tribuitur subjecto ut excipiantur aliqui ex ejus inferioribus.

111 Prop. universalis, illa cuius subjectum est universale.

112 Prop. particularis, illa cuius subjectum est particulare.

113 Prop. singularis, illa cuius subjectum est aliquid individuum determinatum.

114 Prop. indefinita, illa cuius extensio manet indeterminata.

115 Prop. vera, quae conformis est objecto suo. Falsa, e contra.

116 Judicium a priori, purum, rationale seu analiticum—quod efformatur ex sola consideratione idearum.

117 Judicium a posteriori, experimentale, syntheticum vel empiricum—illud quod experientia fundatur.

118 Judicium immediatum, illud in quo identitas vel diversitas idearum statim patet.

119 Judicium mediatum, illud in quo relatio

duarum idearum tantummodo appareat ope ratiocinii.

120 Oppositio est affirmatio et negatio ejusdem praedicati de eodem subjecto sub eodem respectu.

121 Quantitas propositionis, ejus extensio, nempe ejus universitas vel particularitas.

122 Qualitas propositionis, ejus affirmatio vel negatio.

123 Propositiones contradictoriae, illae quae tum quantitate, tum qualitate differunt.

124 Prop. contrariae, duae universales qualitate diversae.

125 Prop. subcontrariae, duae particulares qualitate diversae.

126 Prop. subalternae, duae propositiones quantitate diversae, sed ambae affirmantes vel negantes.

127 Aequipotentia est proprietas, vi cuius propositio reduci potest ad suam oppositam.

128 Conversio propositionis, mutatio praedicationis in subjectum et viceversa, salva propositionis veritate et qualitate.

129 Conversio simplex, illa quae fit manente eadem quantitate.

130 Conversio per accidens, illa quae fit mutata quantitate.

131 Conversio per contrapositionem, illa quae fit per appositionem particulæ *non* utriusque termino.

CAPUT TERTIUM.

DE RATIOCINIO.

132 Ratiocinium est mentis operatio per quam, instituta comparatione duarum idearum cum tertia, affirmamus identitatem vel discrepantiam illarum inter se.

133 Materia remota ratiocinii—ideæ. Materia proxima, judicia.

134 Forma ratiocinii, apta dispositio judiciorum ad recte concludendum.

135 Antecedens in ratiocinio, duo prima judicia ex quibus tertium infertur.

136 Consequens in ratiocinio, tertium judicium ex primis deductum.

137 Consequentia, nexus consequentis cum antecedente.

138 Syllogismus, argumentatio constans tribus propositionibus ita conexis, ut duabus positis tertia necessario sequatur.

139 Materia remota syllogismi, termini propositionum. Materia proxima, ipsae propositiones.

140 Forma syllogismi, apta dispositio propositionis ad recte concludendum.

141 Argumentatio, expressio ratiocinii seu oratio qua propositio aliqua ex aliis deducitur.

142 Extrema in syllogismo,—termini qui comparantur. Medius,—terminus comparationis.

143 Extremum majus,—praedicatum conclusionis. Extremum minus,—subjectum conclusionis.

144 Propositio major, quae continet extremum majus. Minor, quae continet extremum minus.

145 Praemissae, duae illae propositiones ex quibus conclusio infertur.

146 Figura syllogismi, dispositio medi⁹ termini cum extremis apta ad concludendum.

147 Modus syllogismi, dispositio propositionum juxta quantitatem et qualitatem, apta ad concludendum.

148 Modus directus, ille in quo extrema eamdem sedem occupant in conclusione quam in praemissis.

149 Modus indirectus, ille in quo extrema diversam sedem occupant in conclusione quam in praemissis.

150 Syllogismus conditionalis seu hypotheticus, ille cuius propositio major est conditionalis.

151 Syllogismus disjunctivus, ille cuius propria major est disjunctiva.

152 Syllogismus copulativus, ille cuius propria major est copulativa.

153 Enthymema est syllogismus mutilus, cuius major aut minor reticetur.

154 Epicherema, syllogismus cuius alteri premissae vel etiam utrique sua probatio adjungitur.

155 Polysyllogismus, argumentatio in qua conclusio unius syllogismi assumitur tanquam premissa alterius.

156 Sorites, argumentatio pluribus constans propositionibus ita conexis ut praedicatum primae fiat subjectum secundae, praedicatum secundae fiat subjectum tertiae, et sic deinceps, donec subjectum primae cum praedicato ultimae conjungatur.

157 Dilemma, syllogismus disjunctivus in quo ostenditur unamquamque partem disjunctionis habere vim contra adversarium.

158 Sophisma, argumentatio appareret vera, sed realiter ad falsum adducens.

159 Fallacia compositionis, transitus a sensu diviso ad sensum compositum.

160 Fallacia divisionis, transitus a sensu composito ad sensum divisum.

161 Fallacia idealistica, transitus a statu ideali ad statum realem.

162 Ignoratio elenchi, illa argumentatio in qua quis, bona aut mala fide extra quaestionem evagatur.

163 Petitio principii, argumentatio in qua id quod probandum est pro medio demonstrationis assumitur.

164 Circulus vitiosus, sophisma in quo ex duabus propositionibus altera per alteram probatur

165 Sophisma falsae causalitatis, illud in quo assignatur tamquam causa alicujus rei id quod reapse non est ejus causa.

166 Sophisma accidentis, illud in quo praedicatum *absolute* enunciatur de subjecto, cui non convenit nisi *per accidens*.

CAPUT QUARTUM.

DE METHODO.

167 Methodus, ordo in operationibus mentis exhibitus intuitu scientiae adipiscendae.

168 Methodus analytica, illa in qua a confusa cognitione alicujus *totius* pergitur gradatim ad singulas ejus partes rimandas.

169 Methodus synthetica, illa quae incipiens ab elementis alicujus objecti tandem pervenit ad cognitionem *totius*.

170 Totum, id quod unum est et in pluribus resolvi potest.

171 Totum actuale, illud quod realiter habet partes componentes.

172 Totum potentiale seu logicum, illud quod realiter non habet partes, sed mente concipitur ut multiplex.

173 Definitio est oratio explicans *quid sit* res vel *quid significet* aliquod nomen.

174 Definitio essentialis, quae explicat essentiam rei.

175 Definitio descriptiva, quae explicat rem per causas, per attributa vel per accidentia.

176 Definitio genetica, quae explicat rem indicans modum quo gignitur.

177 Divisio, distributio totius in suas partes.—
Haec est divisio rei.

178 Divisio vocis seu distinctio, distributio vocis aequivocae vel orationis amphibologicae secundum suas diversas significationes.

179 Inductio est argumentatio in qua de *specie* affirmamus quod antea affirmavimus de *singulis individuis*. Idem dicendum de genere respectu suarum specierum.

180 Inductio *completa*, illa in cuius antecedente enumeratio est actu integra.

181 Inductio *incompleta*, illa in cuius antecedente enumeratio est potentialiter integra.

182 Demonstratio est argumentatio quae instituitur ad aliquid probandum.

183 Demonstratio apodictica seu directa, illa quae ostendit veritatem probandam contineri in principio certo.

184 Demonstratio apagogica seu indirecta, illa quae propositionem ostendit ex sua contradictione absurditatem.

185 Demonstratio a priori, illa quae inititur principiis intrinsecis ipsae rei probandae, v. g. ex ejus causa, ex ejus constitutivis.

186 Demonstratio a posteriori, inititur principiis extrinsecis rei probandae, v. g. ex effectibus, ex auctoritate.

187 Demonstratio absoluta, quae exorditur a principiis ab omnibus admissis.

188 Demonstratio relativa, quae exorditur a principiis ab adversario tantum admissis.

189 Axioma, propositio theoretica indemonstrabilis propter suam evidentiam.

190 Theorema, propositio theoretica demonstrabilis.

191 Postulatum, propositio quae desumitur ex

alia scientia et adhibetur ad perficiendam demonstrationem.

192 Scholium est quaedam observatio quae fit super doctrina exposita: primo, declarandi gratia aliquam propositionem; secundo, ut ostendatur ejus utilitas, extensio, relatio cum aliis; tertio, ut indicentur principia quibus difficultates solvuntur.

193 Corollarium est propositio quae evidenter deducitur ex alia propositione certa.

194 Hypothesis est propositio conjecturalis quae in medium adhibetur ad explicandam vel confirmandam alteram propositionem.

195 Scientia, subjective sumpta et sensu lato, est quaecumque cognitio certa et evidens. Sensu stricto, est cognitio certa et evidens per demonstrationem acquisita.—Ab Aristotele, est *cognitio rei per causam*.

196 Scientia, objective sumpta, est collectio veritatum..... ut in def. 4^a

197 Scientia speculativa, illa cuius objectum est mera contemplatio veritatis. Scientia practica, illa cuius objectum est contemplatio veritatis in ordine ad operationem.

SEGUNDA PARTE

DE LA LÓGICA.

TÉSIS.—*La verdad lógica se encuentra en la simple aprension.*

Prueba. La verdad lógica es la relacion de conformidad entre la percepcion y la cosa percibida; es así que esta relacion existe en el acto de la simple aprension. Porque en ella existe 1º la cosa percibida representada por su imagen; 2º existe tambien la *percepcion*, porque siendo esta un acto inmanente, no sale del sujeto que la produce; y 3º en existiendo los dos terminos de la relacion, existe forzosamente la misma relacion, porque esos dos terminos tienen que ser necesariamente ó conformes entre sí ó disconformes, no se da medio; pero disconformes no pueden ser por la misma *veracidad* del entendimiento; luego es preciso convenir que son con-